
EMLÉKEZÉS A HOLOKAUSZTRÓL

Írta: Tótok Adrienn

Tudományos Diákköri konferencia 2019
Lakóépülettervezési Tanszék
Konzulens: Sugár Péter DLA

„Még, hogy kék a Duna! A Duna igenis piros. Hogy nem látják?” – kiabálta szinte magából kikelve, kétségbeesetten egy idős hölgy.

De ki volt ő? Volt családja, férje? Milyen életet élt le?

A válasz az, hogy olyan nehezre, amelyet nem tudott szavakba önteni. Pedig ha megtette volna, ha hosszasan taglalta volna életútját, – amelyet mindenki számára elérhetővé tesz – elképednénk a kegyetlen igazságtól. Valószínűleg olyan elbeszélést hallanánk, amelyet legtöbbünk csak a filmvászonon tud elképzelni. S mégis, megannyi történetet lehetne összegyűjteni, melyek szereplői valóságos, hús-vér emberek voltak, és nem fantáziánk szüleményei.

Ha lenne egy hely, ahol ez az idős hölgy, és a hozzá hasonló nehéz sorsúak elmesélhetnék történeteiket, többé nem kételkednénk szerencsénkben. Az életünk, s környezetünk átértékelődne, nagyobb megbecsülésben részesítve mindent a világon. Ugyanis volt idő, mikor a filmvászonon lévő események egykor valóságosak voltak, amelyek elszenvedői köztünk élték, s köztünk élnek a mai napig...

„Utólag, a környezetéből tudtam meg: férjével együtt lőtték a Dunába. A férje ott maradt, ő valahogyan megmenekült. Senki nem fogadta be. A jeges hidegben vizes ruhában vágott útnak, el Magyarországról. Senki nem tudja, hogyan jutott el Izraelbe, senki nem tud az útról, amely valószínűleg maga a csoda. Ezt a néhány mondatot kivéve senkinek nem beszélt a holokauszt alatt átéltekről és a megmenekülésről.”

A holokauszt a magyar társadalom traumája. E tragédia feldolgozásával a mai napig küzd a magyarság, így nagyon óvatos lépésekkel haladunk veszteségünk, s vétségünk elfogadása felé. „A változás akkor kezdődik, amikor a társadalom képes lesz párbeszédet kialakítani, az egyén meg tudja hallgatni és meg tudja érteni, amit mások mondanak.” – írták a Holokauszt és a családom című könyvben. E párbeszéd kialakításához viszont szükséges egy olyan közvetítő közeget, vagy helyet megteremteni, ahol van lehetőség a témában való elmélyülésre, átszellemülésre. Ennek legmegfelelőbb módja a mai virtuális szemlélettel ellentétben a személyes úton való megtapasztalás, hiszen a holokauszt áldozatai előtt tisztelgünk jelenlétünkkel.

A párbeszéd, amelyet lehetőségünk van előteremteni, egyoldalú. Beléptünk történelmünk azon szakaszába, amelyben a holokauszt túlélői vagy nagyon idős emberek, vagy már békében nyugodnak. Így tehát egy olyan közvetítő közeget kell megteremteni, ahol a

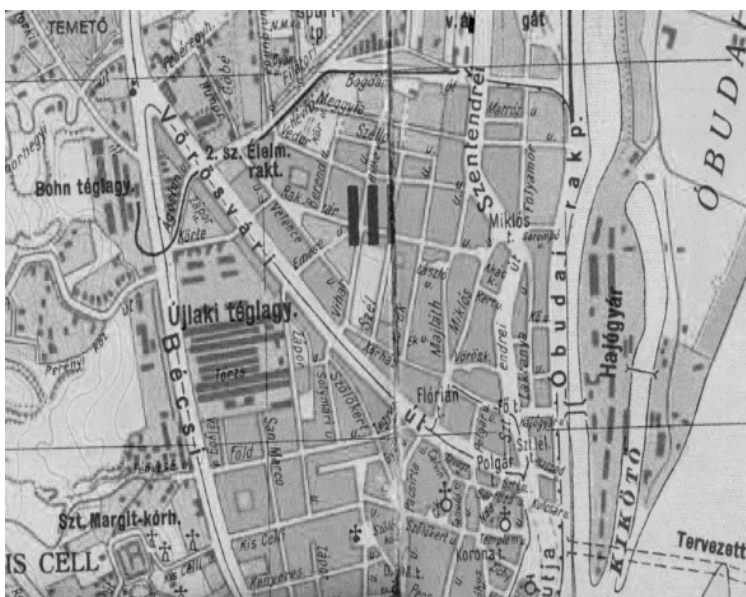
reagálásra nincs lehetőség, így a felmerülő kérdéseket magunknak kell megválaszolni. Éppen ezért a kommunikáció lezáratlan lesz, amelyet megtapasztalói szeretnének majd folytatni. Kibeszélik magukból a látottakat, hallottakat, ezzel tovább adva másoknak az érzelmeket, s történeteket. Így ezek elterjednek, s a kezdetben egyoldalú kommunikáció átfordul társadalmi párbeszédé.

Az óbudai téglagyár

Az óbudai téglagyár története egészen a 18. századig nyúlik vissza, amikor Óbuda a Zichy család birtokában állt. A téglagyár családi vállalkozásként indult, és 1741-től 237 éven keresztül, 1973-ig működött. Üzemeltetése alatt több megpróbáltatás is érte az üzemet, melynek manapság semmilyen nyomát nem tudunk felfedezni.

Budapesten és környékén számos helyen készítettek téglákat. E helyek közül volt az egyik kiemelkedő helyszín Óbuda, ahol a természeti adottságok lehetővé tették, hogy 12 telephelyen is létesítsenek téglavetőket, és gyárakat. Az óbudai hegyek lábánál hosszan elnyúló agyagkészlet nem csak a téglagyártás, de a cserépgyártás szempontjából is kiemelkedő nyersanyagforrásnak bizonyult. Így, a Bécsi út mentén kiépített telephelyekről folyamatos volt

az áruszállítás főként Pest, és Buda építkezéseire. Az iparosodás és a technológiai fejlődés következtében a ló vontatású nyersanyag -, és áruszállítás mellett a 19. században lehetővé vált iparvágány kiépítése, így a vasút gyár melletti elhaladása jelentősen megkönnyítette a dolgozók mindennapjait.

Megrendítő párhuzamot vélhetünk fel abban, hogy a Holokauszt áldozatainak összegyűjtése éppen ezekben a téglagyári épületekben történt, ahol a vasúti sínek közelsége lehetővé tette a zsidók bevagonírozását, elszállítását. Habár a téglagyári területek nagy kiterjedésűek voltak, a gyűjtőtáborokban mégis a nyomor uralkodott. Képtelen helyzet alakult ki a több ezer ember összegyűjtésével, akik gyakran a szabad ég alatt aludtak, vagy éppen a hodályszerű téglaszáritók mocskos padlóján feküdtek.

„Össze voltunk préselve, ülni lehetett csak, azt is összekuporodva. Kint az eső vigasztalanul esett, és a téglagyárba végeláthatatlan sorokba újabb és újabb csoportok érkeztek. Középen egy keskeny utat hagytunk, ott sétáltak fel és alá a nyilasok, akinél lámpást találtak elvették, és kiabáltak, a levegőbe lődöztek. Aki WC-re akart menni, annak az ajtónál kellett felsorakozni, és onnan aztán százas csoportokban kivezették az embereket az udvarra, ahol mindenki előtt, a durván nevető és megjegyzéseket tevő nyilasok előtt kellett a szükségleteket elvégezni. Amikor aztán újra bejöttek az emberek, a szörnyű sötétségben, és kavargásban nem találták meg a helyüket.” – nyilatkozta Meisel Lajosné.

Élelmiszert s vizet nem kaptak, a nyilasokból szerveződött őrség rendszerint kifosztotta, sokszor összeverte az ott tartózkodókat. A deportálásra kijelölt zsidók és munkaszolgálatosok 2-3 napot töltöttek e megszegyenítő körülmények között, majd a téglagyárból gyalog, vagy vonattal hurcolták el őket.

„A következő begyűjtés már novemberben volt, amikor a házakból zavarták ki a nőket, s kísérték az óbudai téglagyárba. [...] Estefelé értünk ki a téglagyárba, az éjszakát az égőtermekben egymás hegyén-hátán, a kis batyunkra kuporodva töltöttük...” – Kis Bori anyósának története.

A nyilasokra jellemző embertelenség következtében több embert is agyonlőttek. A kétségbeesett tömeg hatására egy válaszfal ledőlt a téglagyári épületben, több embert összenyomva maga alatt. Voltak, akik saját kezükbe vették sorsukat és öngyilkosságot kíséreltek, ezzel szabadulva a kínzó rabságból: sokan felakasztották magukat, vagy ciánt nyeltek. A megmérgezettek az élők szeme láttára lehették ki utolsó lélegzetüket, s végül elkékvülve, habzó szájjal ernyedtek el holttesteik. A nyilasok nem engedték a hullák elszállítását, így a megmaradtaknak együtt kellett élniük halott sorstársaikkal.

Az emberek kimentésével a Nemzetközi Vöröskereszt, és pár semleges diplomata próbálkozott. Az ő nyomásukra a nyilasok hajlandók voltak kisebb csoportokat elengedni, azzal a feltétellel, ha a diplomaták személyesen ellenőrizték a fogvatartottak menlevelének valódiságát. Carl Lutz svájci alkonzul így emlékezett: „Ötezer szerencsétlen ember állt előttünk sorban és rendben, fázva, vacogva, éhezve, nyomorúságos batyukkal, nyújtogatták felénk menlevelüket. Sosem felejttem el ezeket a rettegő tekinteteket. A rendőrségnek újra és újra be kellett avatkozni, mert az emberek, miközben kérésüket előadták, szinte leszaggatták rólunk a ruhát. [...] Az embereket korbáccsal verték, akik aztán vérző arccal a földön heverték.”

Emlékezés a holokausztról

Csend. Teljes csend. Egy zajos város, nyüzsgő ország hallgatásba burkolózik.

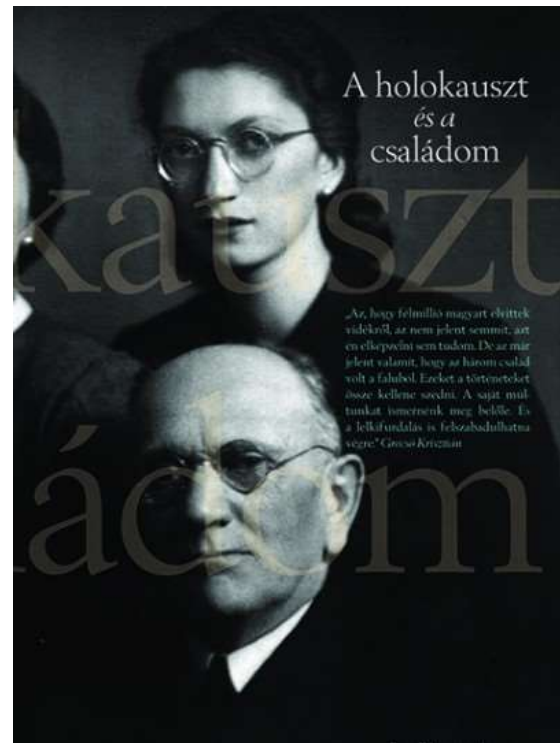
A némaságot az a múltbéli magyar társadalom kezdte el, amely bűnös-ként közreműködött a magyarországi zsidóság deportálásában. A következő generációk feljegyzések, írásos források hiányában kezdték elfelejteni a múltat, s a mai társadalom már elképzelni se tudja azt, ami olykor valóság volt: hogy egy nemzet önmaga ellen forduljon.

A csend megtörése 1989-ben kezdődött a Parlamentben, a holokauszt 45. évfordulója alkalmából. Ezelőtt csak 1946-ban folyt tárgyalás a témával kapcsolatban, amikor elfogadták a „A magyar zsidóságot ért üldözés megbélyegzéséről és következményeinek enyhítéséről” szóló törvénycikket. A 45. évforduló után újabb évekbe telt, amíg egy politikus kritikailag hozzászólt a témához, majd évről évre ismétlődött az emlékezések elhalványulása, és a csend újabb epizódja.

2004-ben, a holokauszt 60. évfordulóján Budapest akkori főpolgármestere, Demszky Gábor kért bocsánatot „azért a bűnért, amit 1938 és 1944 között a magyar politikai közösség elkövetett a magyar zsidók ellen.” Beszédében hangsúlyozta a magyarok bűnrészességét, és felelősségét: „Mert a tragédia végkifejlete lehetett máshol, de ez nem változtat azon, hogy a lehetősége itt nyílt meg, a bűnös közreműködők itt éltek, a vétlének bűnös közönye itt uralkodott. Nem mentség, hogy a világ is hallgatott. Mindez itt történt. Ellenálló erőnk itt volt kevés. Segítő kezünk itt volt gyenge.” Demszky Gábor eszmefuttatása egy időre a közgondolkodás részévé vált, majd hamarosan ismét visszatért az eredeti megállapítás: a magyar zsidók meggyilkolásáért kizárólag a németek felelősek.

2014-ben, a holokauszt 70. emlékévében Eörsi Mátyás létre hozott egy facebook csoportot *Holokauszt és a családom* címen, mely csoportnak a lényege, hogy a holokausztot átélt személyek, és leszármazottjaik szabadon megoszthatják emlékeiket egymással. A csoport nagyon sikeresnek bizonyult, sokan felismerték a közös történeteket, a sorstársak egymásra találtak. Mindemellett a posztolók kiírhatták önmagukból fájdalmaikat; családjuk, vagy saját tragédiájukat.

E történetekben az igazság a felszínre tör, melyek olvasása közben megismerhetjük a holokauszt valódi arcát. Nem fedí fátzol az elbeszéléseket, az írók a nyers igazságot osztották meg társaikkal. E személyes, és családi történetek dokumentációjára hozták létre a *Holokauszt és a családom* című könyvet, melynek alapját teljes mértékben a facebook csoportban leírtak képzik. Fenyves Katalin és Szalay Marianne összegyűjtötte, és tematikusan megszerkesztette ezeket a szövegeket, hogy könyvként kiadva minden magyar ember számára elérhetővé tegye az emlékezésnek e legtisztább formáját.

Ez a könyv motivált arra, hogy a holokauszt áldozatai, túlélői, és a leszármazottak számára egy olyan emlékhelyet tervezzek, ahol az emlékezés mellett helyet kapnak az említett csoportnak azok a személyes és családi történetei, amelyeket a történelemkönyvekben sosem fogunk olvasni...

Tervezési alapkövek

Külső megjelenésében nem egy szokványos emlékhelyet szerettem volna tervezni, ahol évenkénti megemlékezést, és beszédeket tartanak, sokkal inkább egy olyan helyet akartam létrehozni, amelyet egy külső szemlélő nem realizál elsőre. Az emlékhely mibenlétét csak a tájékozott emberek ismerik, valamint a felfedezni vágyó betévedők. Így a terv során jelentős szempont lesz a befelé fordulás, a külvilág teljes kizárása.

Óbuda, téglagyári gyűjtőhelyének köszönhetően megfelelő tervezési helyszínnek bizonyult. A gyárak és bányák a Bécsi út mentén kerültek kiépítésre, pl. 1867-től a Victoria Gőztéglagyár, amelyet 1906-ban Bohn Mihály és Társai téglagyárának neveztek át, valamint 1869-ben az Újlaki Téglá- és Mészégető RT. Így az emlékhelyet olyan helyre szerettem volna tervezni, ahol az emlékhely nem csak a személyes, és történelmi emlékezet kultúrájához kapcsolódik, hanem egyfajta várostörténeti múlthoz is. Emellett lényegesnek tartottam a könnyű megközelíthetőséget, – hiszen az ide látogatóknak fontos szempont lehet a tömegközlekedés elérhetősége – ugyanakkor a diszkrét elrejtést is.

A helyszín az óbudai Eurocenter melletti lejtős füves terület, amely a Bécsi útról a Csíkszereda parkon keresztül, valamint a Hidegkúti Nándor utcáról közelíthető meg. A város beépítettségéből kifolyólag a Bécsi út mentén kevés lehetőség nyílt a helyszínválasztásra, ez az üres terület mégis több pozitívummal is jár: A Bécsi út – Vörösvári út találkozásánál fekszik, így kiváló megközelíthetőséggel rendelkezik, a városrésznek nem egy eldugott szegletében

található. Az emlékhely – bevásárlóközpont szomszédság elsőre érdekes párosnak bizonyulhat, mégis e kettősség érzékelteti a világ változását; hangsúlyozza a történelmi helyszínekre építkezés emlékezetét és elgondolkodtat a múlt – jelen párhuzamon. Mivel a terv során fő szempont a befelé fordulás, a látogatókat nem fogja zavaró tényezőként befolyásolni a bevásárlóközpont közelsége.

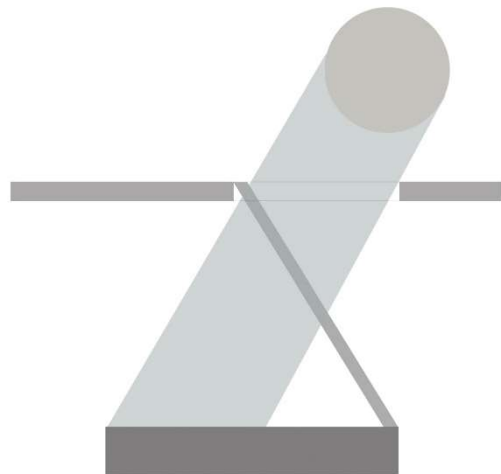
Mint már említettem, az emlékhely kialakításában jelentős szerepet játszott a várostörténeti múlthoz való kapcsolódás. Így tervezői döntés volt meglépni azt, hogy az emlékhely egy barlang jellegű bevágás legyen az adott lejtős terepen, ezzel idézve az itt elterült óbudai bányavidéket. Ezzel létrehozható egy olyan belső közeg, amely a külvilágtól elzárt, és teljes mértékben biztosítja a témához szükséges átszellemülést.

A terv

Egy bányára gondolva három ikonikus dolog jutott az eszembe: a földes, köves, oldalfal, a fény hiánya, valamint a víz közelsége, csorgásának hangja. A tervem kialakításában e három elemet különös odafigyeléssel szerveztem. Mivel az emlékhelyem egy régi bányát idézi, ezért a falkialakítások az említett a földes, köves, autentikus megjelenést utánozzák.

A bunker alapvetően a sötétségbe burkolózna, így belső megvilágítást modern módon, felső bevilágítókkal terveztem, amelyeknek különös szerepet szántam; ezek a kijelölt bevágások fő szerepet kapjanak, megvilágítva az emlékhely lényegi részét.

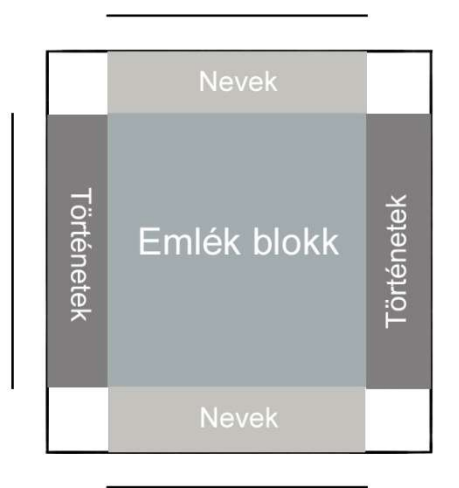
Számos holokauszt emlékhelyen az áldozatok neveinek feltüntetésével adják meg a végtisztességet az elhunytak számára. Előfordulhat, hogy egyes személyek kimaradnak ezekből a felsorolásból, mégis szép gesztusnak tartom, ha név szerint megpróbálunk az áldozatoknak helyet adni az emlékezésre. Így arra az elhatározásra jutottam, hogy a bevilágítóktól induljon el egy ferde síkú üvegfal, amely a lehető legtöbb áldozati nevet tünteti fel. Viszont ez az üvegfal ne az olvasást szolgálja: legyen az egy eszköz, amely a fénnel érintkezve maga mögé vetíti az összegyűjtött névsort egy emlékhantra. Ennek köszönhetően ezeket az üvegfal mögött olvashatjuk el, így szemből azokat fordítva, és

jobbról balra olvashatnánk. (Az utóbbi szövegolvasási mód a héber nyelvre jellemző.) Természetesen a bevilágítás függ az adott napszaktól, időponttól, így a mindennapos vetítések során sajnos előfordulhat, hogy csak névrészletek vetülnek az emlékhantra. Éppen ezért a vetítés elősegítésésképpen LED fénysor kerülhetne beépítésre az üvegfalak alá, amely erősítené a természetes megvilágítás eszközének hatását.

A bevilágítók méretezése egy adott naptári naphoz legyen köthető; január 27.-éhez, amely Auschwitz-Birkenau felszabadulásának, és egyben a holokauszt nemzetközi megemlékezésének napja. Ezen a napon, egy adott órában a napsugárzás bevilágítón történő beesési szöge tökéletes az emlékfal megvilágításához, így biztosan megjelenik minden név az emlékhanton.

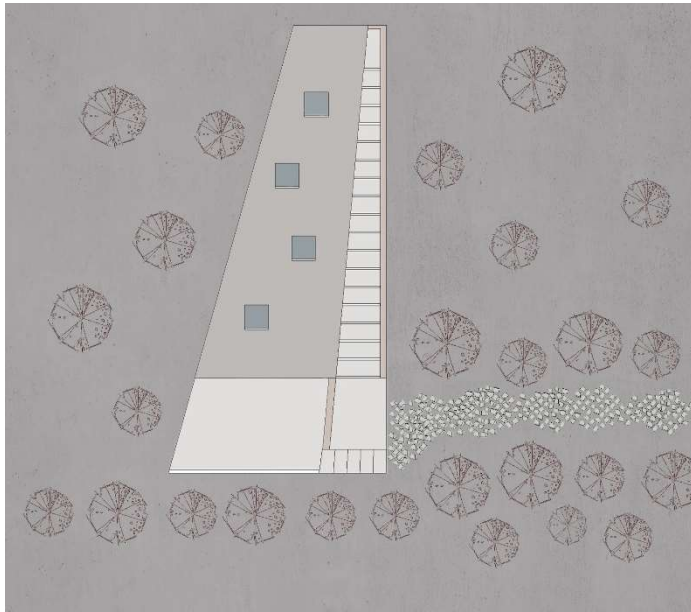

A bevilágító, üvegfal, és emlékhant által kialakul az "emlék blokk", amely szögletes kialakítást eredményez. Eleje már az üvegfal által lehatárolt, hátulról nyitott, így maradt még két oldala. Mivel az emlékhelyem a megemlékezés mellett a személyes és családi történeteknek is helyet ad, így e két oldal mentén sorolt, feszített drótokon rögzíteném *Holokauszt és a családom* csoport történeteit, és fényképeit. Ezek terjedelme, és változatossága végett az "emlék blokkokban" különböző elrendezések

elképzeltethetőek a dokumentációkra vonatkozóan. Így az "emlék blokk" minden irányból rendeltetést kap, két oldalról a történetek, s másik két oldalról a nevek kapnak szerepet.

A barlangban négy "emlék blokk" kerül elhelyezésre, amelyek két oldalán különböző csoportosításokban kerülnek elhelyezésre a történetek, akár csak a *Holokauszt és a családom* című könyvben. Az első blokk: a túlélők és a második, harmadik generáció története; a második blokk: a pesti, és vidéki zsidóság története; a harmadik blokk: a nők, és vegyes családok története; és végül a negyedik blokk: a nem zsidó családok, és életmentők története. A blokkokat egymástól eltolva helyezem el, biztosítva ezzel a körül járhatóságot.

A blokkok egymás utáni sorolásából kifolyólag a bunker hosszított alaprajzi kialakítású. Annak érdekében, hogy a bevágás, és barlang hatás eredményes legyen, a be – és kijáratnak közel kell kerülnie egymáshoz, így kialakul egyfajta visszacsatolás, és egy irányított haladás.

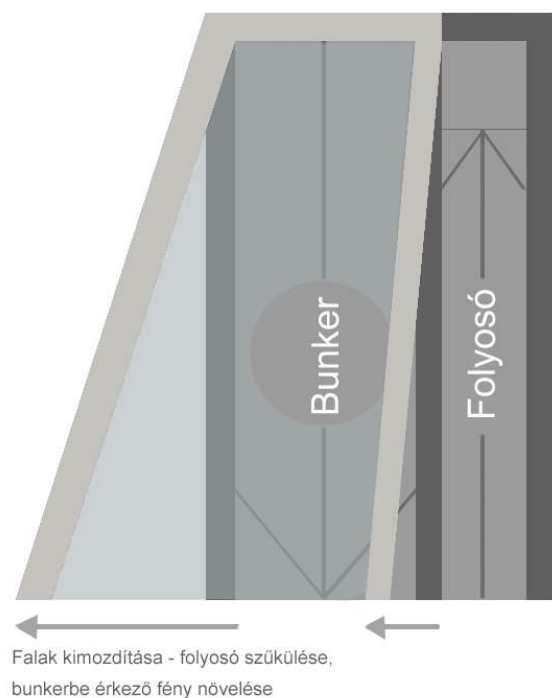

A bunkerbe egy amellet haladó, folyamatosan beszűkülő, gerendasorral végig futó folyosón keresztül lehet bejutni, amely a bevágás részeként, mégis fedetlenül jelenik meg. A szűkösség okozta térélmény elővetíti azt a depresszív hatást, amelyet a bunkerben olvasottak váltanak ki az emberből. A kijárat felől a bunkert oldalfalának merőleges helyzetből lévő kibillentésével nagyobb megnyitással illetném. A

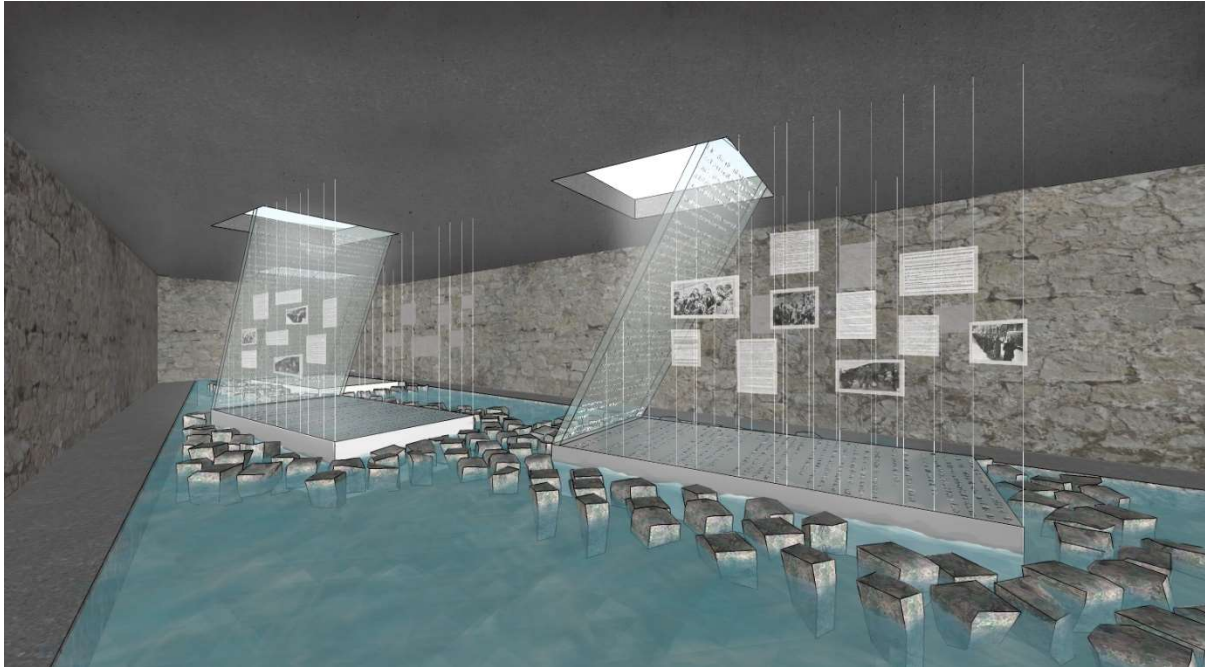
bejárat kiemelése érdekében a folyosó, és a bunker között nyúló falat hosszabban kihúzom, így a bejárat felől teljes lehatárolással rejttem el a kijárat oldaláról látható bunkert.

A víz különleges szerephez jut; a bevilágítónál, az üvegfal tetejéről speciális vízvezeték rendszeren keresztül lassú folyású vizet engedek, így az üvegfalon egy mesterséges vízesés keletkezik. Mivel az üvegfalon a nevek fölött víz csörgedezik, a levetített képükön visszajátszik a víz hullámozása és metaforája; e nevek maradjanak meg az utókor számára is, ne vesszenek el emlékeink hullámain.

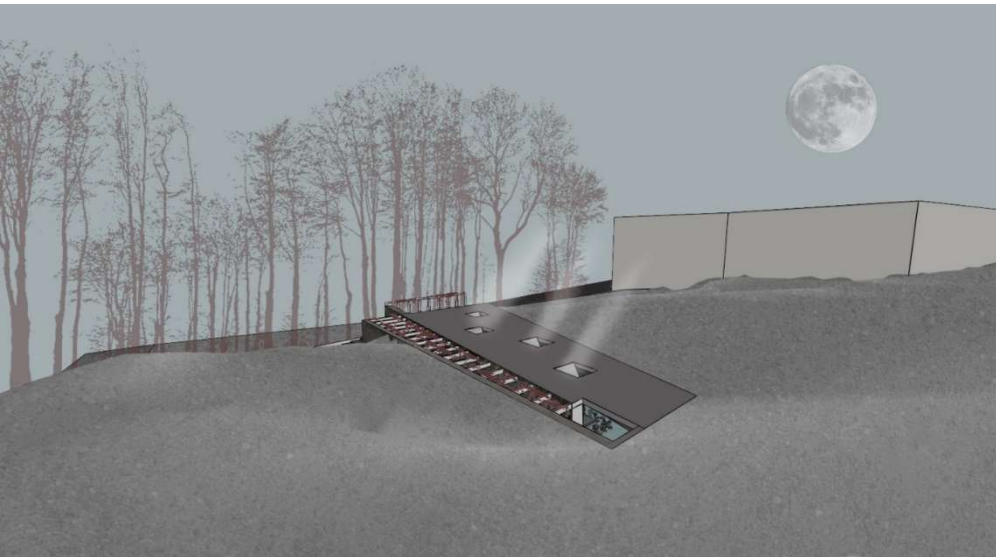
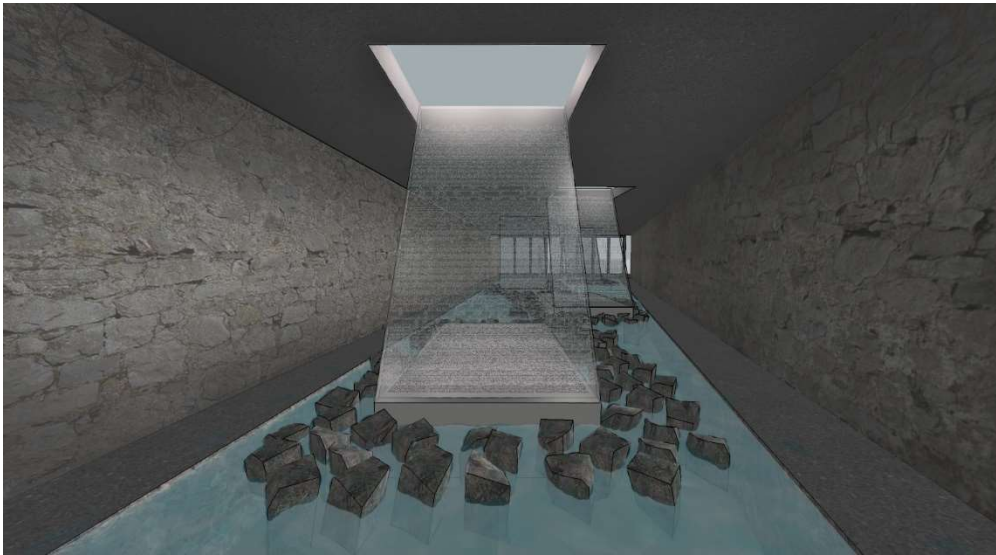
A bányá hatás fokozása érdekében, a bunker bevágása vertikális úton is történik: a tér fokozatosan mélyül. Ennek oka az általános bányakultúra mellett az, hogy egy vízgyűjtő medencét szeretnék létrehozni. Így az óvatos lejtés lehetővé teszi a mesterséges vízesésekből nyerő víz gyűjtését. A medence biztonságos kialakításának érdekében a folyosó talaja kis mértékben felfelé lejt, így a bunkerben lévő víz túlcordulása esetén a folyosó kellően gyorsan elvezeti a vizet bejáratú folyókájához, így a látogatók biztonságosan közlekedhetnek csordogáló víz

esetén is. A medence belső területén a járást kőtömbök teszik lehetővé, valamint a két szélső fal mentén végig futó járda biztosítja a gyorsabb közlekedés lehetőségét.

Az emlékhely kialakítása sajátos belső világot teremt. Környezete olyan kialakításban részesülne, amelyről egy tudatlan a járókelő nem látna mást, mint egy szépen kiépített, fákkal és növényekkel beültetett dombos parkot, amelynek az esztétikus megjelenésen kívül vélhetőleg egyéb funkcióval is bír. A külső harmonikus természet elfedi a belsejében rejlő komorságot, s így a beépítés láttán az emberek nem a holokausztra asszociálnak. Mivel a kijárat felől a bunkert oldalfalának merőleges helyzetből lévő kibillentésével nagyobb megnyitással illetném, amely több fény bejutását teszi lehetővé, s ugyanakkor környezetének kiépítését is meghatározza; az út felőli belátást egy olyan elemmel megakadályozni, amely rejtelmességet kölcsönöz a helynek. A folyosó gerendasorolását álló helyzetben visszahozom, amely növényekkel befuttatva, fasorral a környezetében mintegy függöny jelenik meg az emlékhely előtt.

Zárszó

Tervemmel egy olyan emlékhelyet szerettem volna megalkotni, amely nem a média, és a társadalmi figyelem középpontjában áll, hanem az egyéni emlékezést szolgálja. Az idelátogatók itt nem egy szokásos sablonszöveget olvashatnak a holokausztról, hanem olyan személyes történeteket, amelyeket az áldozatok kizárólag saját családjukkal osztottak meg, és őrizték generációkon keresztül. Így gimnáziumi, vagy éppen középiskolai történelem füzetekben a holokausztról írt szűkös oldal élettörténetekké, emberi sorsokká íródik át.

Az emlékhely kialakításánál a fény és a víz játékát arra használtam, hogy egy olyan belső közeget alakítsak ki, amelyek segítségével könnyebben átszellemülünk az emlékezésre, megadva a végtisztességet a történetek szerzői, és a holokauszt áldozatai számára.

Más értelmezésből pedig: *a fény és a víz a terv metaforája, amelyekkel rávilágítunk a holokauszt fájdalmaira, és tisztára mossuk a múltbéli eseményeket.*

Források:

- Holokauszt és a családom
- Kádár József: Óbudai téglagyárak

EMLÉKEZÉS A HOLOKAUSZTRÓL

Téglagyári emlékhelyek

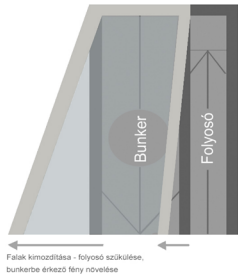
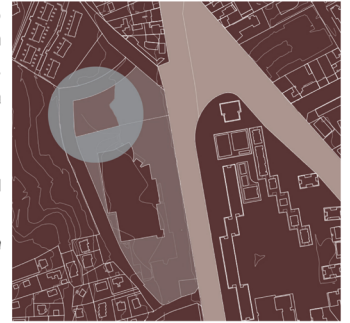
szerző: Tótok Adrienn
konzulens: Sugár Péter DLA
BME Lakóépítésztervezési Tanszék, TDK 2019.

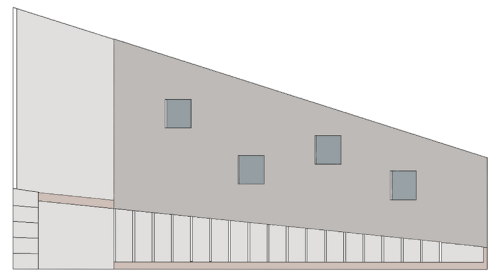
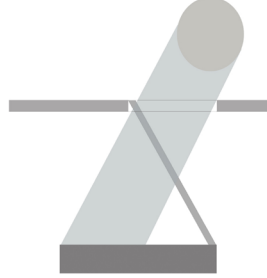
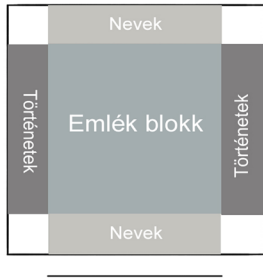
Tervemmel egy olyan emlékhelyet szerettem volna megalkotni, amely nem a média, és a társadalmi figyelem középpontjában áll, hanem az egyéni emlékezést szolgálja. Az ide látogatók itt nem egy szokásos sablonszöveget olvashatnak a holokausztról, hanem olyan személyes történeteket, amelyeket az áldozatok kizárólag saját családjukkal osztottak meg, és őrizték generációkon keresztül. Így gimnáziumi, vagy éppen középiskolai történelem füzetekben a holokausztról írt szűkös oldal élettörténetekké, emberi sorsokká íródik át.

Az emlékhely kialakításánál a fény és a víz játékát arra használtam, hogy egy olyan belső közeget alakítsak ki, amelyek segítségével könnyebben átszellemülünk az emlékezésre, megadva a végítzszerűséget a történetek szerzői, és a holokauszt áldozatai számára.

Más értelmezésből pedig: *a fény és a víz a terv metaforája, amelyekkel rávilágítunk a holokauszt fájdalomra, és tisztára mossuk a múltbéli eseményeket.*

Falán kimosztásba - folyósó szűkülése, bunkerbe érkező fény növelése

Óbuda, téglagyári gyűjtőhelyének köszönhetően megfelelő tervezési helyszínné bizonyult, hiszen több ezer magyar zsidót hurcoltak ide a holokauszt idején. Még az 1700-as években a gyárak és bányák a Bécsi út mentén kerültek kiépítésre, így a közlekedési csomópontnál terült el a Bohn-, és az Újlaki téglagyár is. Ezért, az emlékhelyet olyan helyre szerettem volna tervezni, ahol az nem csak a személyes, és történelmi emlékeket kultúrájához kapcsolódik, hanem egyfajta város történelmi műhöz is. Emellett lényegesnek tartottam a könnyű megközelíthetőséget, – hiszen az ide látogatóknak fontos szempont lehet a tömegközlekedés elérhetősége – ugyanakkor a diszkrét elrejtést is. A helyszín a hajdani Bohn téglagyár területén, a mai Eurocenter szomszédságában fekvő kihasználatlan, lejtős terepen.

Az emlékhely egy bevágás az adott lejtős terepen, ezzel lidve az itt elterült obudai bányavédet. Kialakításánál három erre utaló ikonikus dolgot használtam; a földes, kőves oldalfalat, a fény hiányát, valamint a víz közelségét.

A barlang jellegű bevágás következtében a fény bejutását modern módon, a földemen lévő bevilágítókból terveztem, amely bevilágítókat mindegyikéhez egy-egy dőlő síkú üvegfal csatlakozik egy kiemelt hantról. Az üvegfalon a holokauszt áldozatainak nevét tüntetem fel, amellyel kialakul egy hosszú névsor. Viszont ez az üvegfal ne az olvasást szolgálja: legyen az egy eszköz, amely a fényrel érintkezve maga mögé vetíti az összegyűjtött névsort egy emlékhatra. Ennek köszönhetően ezeket az üvegfal mögött olvashatjuk el, így szemből azokat fordítva, és jobbról balra olvashatnánk.

A bevilágító, üvegfal, és emlékhant által kialakul az "emlék blokk", amely szögletes kialakítást eredményez. Eleje már az üvegfal által lehatárolt, hátulról nyitott, így maradt még két oldala. Mivel az emlékhelyem a megemlékezés mellett a személyes és családi történeteknek is helyet ad, így e két oldal mentén sorolt, feszített drótkon rögzíteném a túlélők, és leszármazottak történeteit.

A víz különleges szerephez jut; a bevilágítónál, az üvegfal tetejéről speciális vízvezeték rendszeren keresztül lassú folyású vizet engedek, így azon egy mesterséges vízesés keletkezik. Mivel az üvegfalon a nevek fölött víz csörgedezik, a levetített képükön visszajátszik a víz hullámlása és metaforája; e nevek maradjanak meg az utókor számára is, ne vesszenek el emlékeink hullámain. A blokkok egymás utáni sorolásából kifolyólag a bunker hosszított alaprajzi kialakítású. Ennek érdekében, hogy a bevágás, és barlang hatás eredményes legyen, a be- és kijáratnak közel kell kerülnie egymáshoz, így kialakul egyfajta visszacsatolás, és egy irányított haladás. Ennek megfelelően az emlékhely bunker részéhez egy fokozatosan szűkülő, gerendákkal fedett folyósón keresztül lehet megérkezni.

A bánya hatás fokozása érdekében, az emlékhely bevágása vertikális úton is történik: a tér fokozatosan mélyül. Ennek oka az általános bányakultúra mellett az, hogy egy vízgyűjtő medencét szeretnék létrehozni. A medence biztonságos kialakításának érdekében a folyósó talaja kis mértékben felfelé lejt, így a bunkerben lévő víz túlsordulása esetén a folyósó kellően gyorsan elvezeti a vizet bejárati folyókájához, így a látogatók biztonságosan közlekedhetnek csorgogáló víz esetén is. A medence belső területén a járást kötömbök teszik lehetővé, valamint a két szélső fal mentén végig futó járda biztosítja a gyorsabb közlekedés lehetőségét. Az emlékhely kialakítása sajátos belső világot teremt. Környezete olyan kialakításban részesülne, amelyről egy tudatlan a járókelő nem látna mást, mint egy szépen klépített, fákkal és növényekkel beültetett dombos parkot, amelynek az esztétikus megjelenésén kívül vélhetőleg egyéb funkcióval is bír.

